

Position Paper Veehouderij

In onze visie bepalen neveneffecten van de productie steeds meer het economisch perspectief van onze klanten in de veehouderij. Denk bijvoorbeeld aan de uitputting van natuurlijke hulpbronnen, de maatschappelijke discussie over dierenwelzijn en aan dierziekten die de volksgezondheid kunnen bedreigen.

Dit Position Paper Veehouderij¹ biedt houvast - voor onze klanten en voor onszelf – bij het beoordelen en vertalen van deze ontwikkelingen naar onze eigen bedrijfsvoering. Het bevat de visie van Rabobank² op duurzame veehouderij, waarbij we rekening houden met de meest recente ontwikkelingen in de sector en de omgeving. Het doel is tweeledig. Ten eerste de ondersteuning van accountmanagers in hun gesprekken met klanten en daarmee ook bij de duurzaamheidsbeoordeling van de onderneming. Daarnaast is dit Position Paper bedoeld om externe stakeholders inzicht te geven in de visie van Rabobank op dit thema.

Onze ambitie

Als dienstverlenende organisatie wil Rabobank vanuit haar betrokkenheid bijdragen aan een veehouderij die duurzaam is voor milieu en economie en een breed maatschappelijk draagvlak heeft. In alle schakels van de keten heeft Rabobank grote commerciële belangen bij een duurzame veehouderij, zowel in Nederland als wereldwijd. We willen verder groeien in de financiering van de veehouderij om mondiaal de grootste Food & Agribusiness bank te worden.

Onze visie

Duurzaamheid is moeilijk te omschrijven. Daarom hanteert Rabobank vijf Food & Agribusiness Principles³ als leidraad bij alle inspanningen voor een duurzame veehouderij. Uitgangspunt is een goed evenwicht tussen de drie P's: people, planet en profit.

Hoewel onze visie is gebaseerd op actuele kennis en opvattingen, moeten we ons ervan bewust zijn dat duurzaamheid geen statisch begrip is. Wetenschappelijke en technische ontwikkelingen en veranderende opvattingen zorgen ervoor dat het begrip duurzaamheid constant in beweging is. Een wereldwijde duurzame veehouderij is bovendien een doel voor de lange termijn. De uitgangspunten lopen per regio sterk uiteen door verschillende omstandigheden, maatschappelijke opvattingen en wetgeving. Rabobank respecteert lokale culturen en gebruiken; we passen onze doelstellingen daarop aan. Daarbij streven we wel altijd naar meer duurzaamheid en een breder maatschappelijk draagvlak.

¹ De term 'veehouderij' verwijst naar alle dieren die voor productiedoeleinden worden gehouden, behalve vissen. In het position paper over de sector aquacultuur komen vissen aan de orde. Dierenwelzijn wordt in dit paper wel behandeld, maar komt uitgebreider aan bod in het Statement Dierenwelzijn.

² Dit position paper geldt voor alle groepsonderdelen van de Rabobank-organisatie. Waar in de tekst het woord 'Rabobank' voorkomt, staat dat voor de hele groep.

³ De vijf Food & Agribusiness Principles zijn: voldoende en veilige productie van voedsel, verantwoord gebruik van natuurlijke hulpbronnen, bevorderen van sociaal welzijn, verantwoord houden en verzorgen van dieren en bijdragen aan bewuste keuzes van burgers en klanten.

Trends en ontwikkelingen

De volgende mondiale trends en ontwikkelingen zijn in onze visie bepalend voor de toekomst van de veehouderij:

1. Meer vraag naar granen/oliezaden (commodities), vlees, eieren en zuivelproducten door de groei van de wereldbevolking en de toenemende productie van biobrandstoffen.
2. Een toenemende consumptie van dierlijke producten door stijging van welvaart. Daardoor stijgt de vraag naar vlees, eieren en zuivel, maar ook die naar granen als veevoer.
3. Krappere en grilliger markten voor grondstoffen, bijvoorbeeld granen, omdat het aanbod de toenemende vraag moeilijk kan bijhouden. Omdat de mogelijkheden om het areaal uit te breiden beperkt zijn, moet de productiegroei vooral uit een hogere productiviteit komen.
4. Meer wereldwijde handel in grondstoffen, vlees, eieren en zuivel, omdat de consumptie niet in dezelfde gebieden groeit als de productie.
5. Moderne technieken en innovaties zorgen voor een hogere efficiëntie en dragen bij aan een verdere schaalvergroting in de veehouderij. Kleinschalige familiebedrijven maken steeds meer plaats voor grote veehouderijcomplexen.
6. Consolidatie in de volgende schakels van de keten, zoals de slachterijen, verwerkende industrie, retail en foodservice.
7. Toenemende maatschappelijke zorg over mogelijke negatieve gevolgen van de veehouderij voor het milieu, de volksgezondheid (dierziekten en antibioticaresistentie), natuurlijke hulpbronnen, landschap en dierenwelzijn. NGO's en retailers kunnen een belangrijke rol spelen in het vertalen van deze zorgen naar maatregelen in de keten.
8. Hogere eisen van consumenten aan voedselveiligheid en minder acceptatie van risico's op dit gebied.

Duurzame veehouderij

Op basis van bovenstaande trends en ontwikkelingen vult Rabobank het begrip duurzame veehouderij verder in. Een duurzame veehouderij moet in ieder geval aan de volgende eigenschappen voldoen.

1. Efficiënte productie van betaalbaar vlees, eieren en zuivel die tegemoet komt aan de groeiende vraag. De sector moet continue innoveren om meer te produceren met minder input.
2. Voldoende winstgevendheid op basis van wereldmarktprijzen en voldoende reserves om de grilligheid van zowel de grondstoffenmarkt als de afzetmarkten op te kunnen vangen.
3. Optimale spreiding over de wereld, rekening houdend met de effecten van transport en de plaatselijke beschikbaarheid van grond, water, kapitaal, arbeid, kennis, juiste klimaat en infrastructuur.
4. Veilige producten, geproduceerd met duurzame grondstoffen. Dat betekent onder andere:
 - a. Minimale emissie van mineralen, metalen en broeikasgassen.
 - b. Verantwoord gebruik van antibiotica, hormonen, groeimiddelen, geneesmiddelen en andere chemicaliën.
 - c. Verantwoorde begrazing die geen negatieve invloed heeft op de biodiversiteit en natuurlijke leefgebieden.
 - d. Gebruik van duurzaam geproduceerd voer.
5. Een sterk draagvlak in de plaatselijke gemeenschap en de maatschappij, dankzij goede arbeidsomstandigheden, goede contacten met de omgeving en de maatschappij en zo weinig mogelijk hinder voor de omgeving.
6. Verantwoorde omgang met dieren; het welzijn van het dier staat centraal in de houderij.
7. Transparantie naar consumenten en burgers, soepele aanpassing van productie(wijze) aan een veranderende vraag.

Verduurzaming van de veehouderij leidt vaak tot hogere kosten. Maar inspelen op de veranderende voorkeuren en verwachtingen van de consument brengt ook commerciële mogelijkheden met zich mee. Het biedt bijvoorbeeld kansen voor nieuwe, onderscheidende producten. Voorlichting, etikettering en open dagen of boerderijverkoop kunnen de consument bewust maken van het belang van duurzaamheid en zo de vraag naar deze producten bevorderen.

Beoordelen op maat

Bij het beoordelen en verbeteren van de duurzaamheid van de productie houden we rekening met verschillen tussen regio's en tussen bedrijven. Zo zijn er grote regionale verschillen in de verwachtingen van consumenten over dierenwelzijn. Die verschillen worden in de toekomst mogelijk kleiner. De wereldwijde handel groeit en ook richtlijnen voor duurzame productie worden steeds meer wereldwijd ingevuld en toegepast. Denk bijvoorbeeld aan retailers die in het kader van Global GAP dezelfde eisen stellen aan al hun leveranciers, ongeacht waar ter wereld zij produceren. De aandacht voor duurzaamheid in bijvoorbeeld Europa zal daardoor steeds meer invloed hebben, ook op producenten buiten Europa.

De klanten van Rabobank zijn bovendien zeer divers, van kleine boerenbedrijven tot toonaangevende multinationals in vleesverwerking. De gesprekken met klanten zullen ook verschillend zijn, afhankelijk van bijvoorbeeld de lokale omstandigheden en de positie van de klant in de keten. We beoordelen de activiteiten van klanten in de context van lokale regelgeving en gebruiken, ook bij internationaal toonaangevende bedrijven. Van de laatste verwachten we dat ze een leidende rol spelen in het verduurzamen van de keten. Meer invloed in de keten brengt immers ook een grotere verantwoordelijkheid met zich mee.

Onze rol

Er zijn veel aanjagers van duurzaamheid in de veehouderij; denk aan overheden, ketenpartijen en consumenten. Als bankier is ook Rabobank één van deze aanjagers. We zetten ons op verschillende manieren in voor de ontwikkeling van passende producten en financieringsvoorwaarden om de duurzaamheid van de sector te bevorderen.

1. We bespreken de huidige en toekomstige ontwikkelingen in de veehouderij met klanten uit alle schakels van de keten. Deze aanpak noemen wij 'engagement'. Het is onze taak om het bewustzijn te vergroten en klanten te ondersteunen bij het maken van de juiste keuzes voor een duurzamer bedrijfsvoering, met volledig respect voor de autonomie van de klant.
2. Onze visie op (de duurzaamheid van) de activiteiten van de klant speelt een belangrijke rol bij de kredietverlening en de financieringsvoorwaarden. De toekomstige cashflow en stabiliteit zijn altijd bepalend voor de financieringsvoorwaarden. Als de klant onvoldoende vooruitgang laat zien bij het implementeren van duurzaamheidsmaatregelen, kan de bank eisen dat binnen een gestelde termijn verbeteringen plaatsvinden. Als er geen of onvoldoende zicht op verbetering is, overweegt Rabobank om de relatie met de klant te beëindigen. (*zie bijlage 1*)
3. Rabobank ondersteunt initiatieven die met kennis, producten of financiële middelen bijdragen aan een duurzame veehouderij en stimuleert daarmee innovatie in de sector.
4. Een dialoog met overheden en NGO's draagt in onze ogen bij aan een duurzamere sector en een breder draagvlak. In gesprek met overheden geven we onze visie op de veehouderij en de rol die de politiek daarin zou moeten spelen. Daarnaast overleggen we regelmatig met stakeholders zoals NGO's, waarbij de verschillende visies en opvattingen aan bod komen.

In bijlage 2 staan voorbeelden van concrete activiteiten van Rabobank op dit gebied.

Van visie naar praktijk

Voor de levensvatbaarheid van bedrijven in de veehouderij is het cruciaal om in te spelen op de toenemende aandacht voor maatschappelijke thema's. Als hier niet goed mee om wordt gegaan loopt de sector het risico alle goodwill kwijt te raken en daarmee de mogelijkheid om te produceren en te ondernemen. Het wordt voor Rabobank daarom steeds belangrijker om, naast de financiële aspecten en het ondernemersrisico, ook de duurzaamheidsissues van klanten te analyseren.

Dit position paper biedt een raamwerk voor deze analyse en moet verder worden uitgewerkt voor ieder land waar Rabobank actief is. Het management per land/dochteronderneming is verantwoordelijk voor de implementatie en uitvoering van een lokaal kredietbeleid, richtlijnen voor klantacceptatie en financieringsvoorwaarden. Op die manier wordt ons duurzaamheidsbeleid zichtbaar in onze dagelijkse financieringsactiviteiten en laten we zien dat we ons inzetten voor een duurzame veehouderij.

BIJLAGE 1 Best practices in de keten

Een overzicht van best practices die passen bij een duurzame veehouderij biedt een kader voor het beoordelen van de duurzaamheid van een klant. De uitvoering van deze beoordeling is echter gecompliceerd. De best practice is vaak een compromis omdat bepaalde duurzaamheidsaspecten moeilijk verenigbaar zijn. Zo gaat het verbeteren van dierenwelzijn soms moeilijk samen met het beperken van nadelige milieueffecten.

F&A beginsel	Best practices in de waardeketen
1. Voldoende en veilige productie van voedsel	a) Efficiënt produceren van betaalbaar vlees en zuivelproducten (gunstige voerconversie, aanvaardbare productiekosten en winstmarges) b) Realisatie van voldoende aanbod wereldwijd om te voldoen aan de vraag, die optimaal wordt verdeeld over de wereld op basis van de plaatselijke beschikbaarheid van natuurlijke bronnen c) Produceren van veilige producten (geen vervuiling met antibiotica, schadelijke bacteriën (salmonella, E. Colibacterie), virussen, niet-natuurlijke hormonen etc.), veiligheidsclaims gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek d) Verantwoord gebruik van antibiotica, hormonen, groeimiddelen, geneesmiddelen en andere chemicaliën e) Minimaal gebruik van antibiotica om resistentie te voorkomen
2. Verantwoord gebruik van natuurlijke bronnen	a) Gebruik van duurzaam geproduceerde grondstoffen (voer), waarbij de productie niet ten koste gaat van beschermde gebieden en biodiversiteit in het algemeen⁴ b) Minimaliseren van emissies van (in mest aanwezige) NH₃, mineralen en metalen in het milieu om vervuiling van lucht, bodem en oppervlaktewater en bodemdegradatie te voorkomen. Waar mogelijk sluiten van mineralenkringlopen c) Minimaliseren van de productie van broeikasgassen (zoals CO₂ en methaan) d) Minimaliseren van afval
3. Bevorderen van sociaal welzijn	a) Minimaliseren van het risico dat zoonosen op mensen worden overgedragen b) Minimaliseren van horizonvervuiling en waar mogelijk behoud van historische landschappen c) Minimaliseren van overlast voor de omgeving (stof, stank, geluid) d) Goede betrekkingen met plaatselijke gemeenschap om een sterk draagvlak te creëren
4. Verantwoord houden en verzorgen van dieren ⁵	a) Voorkomen en onderdrukken van dierziekten b) Voldoende voer en water c) Minimaliseren van vervoer van levende dieren en zorgen voor aanvaardbare vervoersomstandigheden d) Gebruik van houderijsystemen die angst en pijn bij dieren minimaliseren en letsel voorkomen e) Dieren in aanvaardbare huisvestingssystemen huisvesten waar dieren zich natuurlijk kunnen gedragen f) Minimaliseren van pijn en stress bij het omgaan met en het doden van dieren g) Werken met fokkerijprogramma's die rekening houden met de levenskwaliteit van dieren
5. Bijdragen aan welbewuste keuzes van burgers en klanten	a) Consumenten informeren over herkomst en productiemethode b) Consumenten informeren over duurzaamheidskwesties van de aangeboden producten (zoals de ecologische voetafdruk) c) Consumenten informeren over gezondheidsaspecten van het aangeboden product (zoals voedingswaarde en verzadigd vet) d) Vergemakkelijken van tracking and tracing in de waardeketen, zorgen voor transparantie om een brug te slaan met de maatschappij, vertrouwen te scheppen en draagvlak te behouden om te produceren

⁴ Zie ook de paper over de toeleveringsketen van soja

⁵ Zie ook de Statement Dierenwelzijn

BIJLAGE 2 Voorbeelden van acties van Rabobank in de veehouderij

In dialoog met Nederlandse varkenshouders

Rabobank organiseert discussiebijeenkomsten met kleine groepen Nederlandse varkenshouders. De deelnemers bespreken vier onderwerpen: (1) bedrijf en omgeving, (2) mest en mineralen, (3) antibioticagebruik en (4) nieuwe marktkansen. Aan elke bijeenkomst nemen ongeveer 15 varkenshouders deel. Het doel is om met meer dan 1.000 varkenshouders in dialoog te gaan.

Sustainability Field Days in Brazilië

Met de *Sustainability Field Day* (Excursie Duurzaamheid) brengt de bank theorie en praktijk van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) dichterbij de klanten.

Tijdens de dag bezoeken gasten een zorgvuldig geselecteerde boerderij met voorbeelden van best practices, zoals de opslag van pesticiden en afvalverwerking. Normaal gesproken komen er 60 tot 80 deelnemers, voornamelijk boeren. Deelnemers ontvangen de *Manual on CSR Practices in Agribusiness of Rabobank Brazil* (Gids MVO-toepassingen in Agribusiness van Rabobank Brazilië), gebaseerd op het 3R-denken: Reduce, Recycle, Reuse (reduceren, recyclen, hergebruiken). Bezoekers van de Excursie Duurzaamheid hebben op hun bedrijven structurele verbeteringen doorgevoerd, zoals:

- beter behoud van bestaande *High Conservation Value Areas* (HCVA's) op het terrein, door er geen dieren te laten lopen;
- herbebossing van HCVA's;
- een kwekerij van inheemse planten op de boerderij, met oprichting van een zadenbank van het resterende regenwoud in de regio;
- bescherming van waterbronnen door het afschermen van vervuilde gebieden;
- toestemming geven voor de bouw van putten en dammen voor gebruik als waterbron;
- gescheiden afvalinzameling met verantwoorde afvoer van gebruikte banden, gebruikte olie, vuile lappen, gloeilampen, lege batterijen, medisch afval (naalden, handschoenen, medicijnflessen en hulzen van veevaccinatie en -management), organisch afval en recyclebaar materiaal;
- vermindering van water- en energieverpilling door werknemers en inwoners bewust te maken van verstandig gebruik;
- bouw van putten om regenwater op te vangen;
- hergebruik van waswater in de stal.

Ondertekening van het Nederlandse initiatief "Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij"

Rabobank is een van de ondertekenaars van de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij in Nederland, een initiatief van de Nederlandse regering. Doel is om het proces naar een duurzamere Nederlandse veehouderij te versnellen. De rol van Rabobank is om initiatieven te ondersteunen, te vergemakkelijken en te stimuleren, om kennis en deskundigheid toe te passen en te delen. Verzamelde inzichten worden omgezet in kredietrisicobeleid en acceptatievoorwaarden voor een krediet en/of klant.

Ondersteunen van innovaties die bijdragen aan een duurzamere veehouderij

Via een speciaal projectfonds bevordert Rabobank innovaties voor een duurzamere veehouderij. Zo werd bijvoorbeeld subsidie verstrekt voor een nieuw huisvestingssysteem voor vleeskuikens, dat meer ruimte biedt binnen de bestaande stallen zonder het aantal kuikens te verminderen. Een ander voorbeeld is subsidie voor een project waarbij de hanen en hennen in een vermeerderingsstal gedurende een deel van de dag worden gescheiden om het stressniveau van de hennen te verminderen.

Ondersteuning van de ontwikkeling van duurzame energie in de veehouderij

Rabobank is actief in het stimuleren en faciliteren van initiatieven voor de productie van duurzame energie (wind, biogas, groen gas en zonne-energie) in de veehouderij. Voorbeelden zijn wind, biogas en zonne-energie, maar ook initiatieven om mest in bruikbare producten om te zetten. Bij Rabobank hebben twee mensen zich hierin gespecialiseerd. Zij bieden ondersteuning bij kredietverzoeken op dit gebied en delen hun deskundigheid met de sector. In 2010 werd een benchmark over biogasinstallaties uitgevoerd. In 2011 of 2012 wordt dit rapport geactualiseerd, zodat klanten hun bedrijfsactiviteiten kunnen vergelijken met die van andere partijen in de sector.

Deelname aan de Global Conference on Sustainable Beef

Vertegenwoordigers van Rabobank hebben deelgenomen aan de eerste 'Global Conference on Sustainable Beef' (Mondiaal Congres Duurzaam Rundvlees), waarbij World Wildlife Foundation (WWF), Cargill, MSD Animal Health, JBS, McDonald's en Wal-Mart als gastheren optraden. Op deze driedaagse conferentie bespraken ongeveer 300 partijen uit de hele wereld de huidige stand van de duurzaamheid in de rundvleessector. Deelnemers waren onder meer vertegenwoordigers van de toeleveringsketen in rundvlees, evenals deskundigen, vernieuwers, financiers, NGO's en beleidsmakers. De eerste conferentie van deze grootte en op deze schaal maakte een openhartige en nuttige uitwisseling van informatie mogelijk tussen verschillende stakeholders uit de rundvleessector. Het was belangrijk dat Rabobank op de conferentie vertegenwoordigd was als vooraanstaand bankier van de rundvleessector en voorstander van duurzame bedrijfsvoering in deze sector.

Afzien van het financieren van bepaalde transacties

Het beperken van vervoer van levende slachtdieren en het waarborgen van aanvaardbare vervoersomstandigheden is een best practice. In het verleden heeft dit beginsel ervoor gezorgd dat wij hebben afgezien van het financieren van vervoer over zee van levende schapen van Australië naar het Midden-Oosten. Reden voor deze beslissing was de combinatie van de duur van het vervoer, de onzekere vervoersomstandigheden en vooral het feit dat er weinig zicht was op wat er bij aankomst in het Midden-Oosten uiteindelijk met de dieren zou gebeuren.

In een andere zaak heeft Rabobank besloten om het vervoer van 2000 stuks melkvee van Australië naar Sri Lanka wel te financieren. De redenen hiervoor waren dat de vervoerder een bekend bedrijf was met aanzienlijke ervaring met vergelijkbare projecten, dat de dieren zouden worden gebruikt voor de melkproductie en dat de exporteur gedurende het vijf jaar durende project voortdurend toezicht zou uitoefenen. De hoogwaardige behandeling van het vee, zowel tijdens het vervoer als tijdens het verblijf in Sri Lanka, werd gewaarborgd door de geleverde internationale scholing en het permanente toezicht.